

Хранене на месодайните говеда

Качеството на продукцията на месодайното говедовъдство – месото, а оттам и преработените продукти от говеждо месо имат пряка връзка с правилното хранене на животните през различните периоди от жизнения им цикъл. Храненето оказва съществено влияние върху месната продуктивност. От значение е равнището на хранене, качеството и физичната форма на фуражите. При угояване на животните обикновено се използва високо равнище на хранене.

При изхранването на кравите за производство на телета чрез кърмене, също както при млечните крави, науката за хранене намира голямо приложение, въпреки че на пръв поглед изглежда просто – през лятото кравите пасат, каквото има, а през зимата ядат, каквото им се даде. Това е само външната, видимата страна на процеса за производство на телета от крави кърмачки. Освен това има принципна разлика между храненето на млечните крави и месодайните крави.

В млечното говедовъдство фермерът трябва да знае какви са ежедневните хранителни нужди на кравата, които са в много тясна зависимост от дневната млечност и състава на млякото. Това количество хранителни вещества трябва да се гарантира ежедневно в нужния състав – само така може да се поддържа млечността на високо ниво. Евентуален срив в снабдяването с нужните хранителни вещества при млечната крава предизвиква често невъзстановим спад в млекодобива. Затова съществува напрежение при ежедневното задоволяване на кравите с необходимата дажба.

При месодайните крави осигуряването на правилното хранене е съвсем различно. Фермерът трябва да знае **годишните хранителни нужди на кравата. Те се сумират от нуждите по периоди според годишния цикъл на производство на конкретното стопанство.** Ако се започне с периода след отбиването на телетата през есента, следва късен бременен период, отелване, първи период на кърмене, заплождане, втори период на кърмене, отбиване. Като се сумират дневните нужди

по периоди, се получава годишната потребност от хранителни вещества. Това трябва да се знае от фермера с голяма точност, за да се направи баланс на нужните хранителни вещества и наличните фуражи според площите пасища и ливади за производство на сено и други фуражи. Този баланс ще покаже колко крави трябва да се отглеждат, за да има успех дейността. А ако фермерът държи на определена бройка, тогава трябва да се търси изход в набавяне на допълнителна земя – за паша или за фуражи за зимата, в зависимост от това какво не достига.

След като се направи общият баланс, се пристъпва към преглед на ресурсите и нуждите по периоди. Тук вече се виждат съществените разлики в сравнение с млечните крави. При месодайните крави е напълно възможно да се прехвърлят ресурси – когато ги има в изобилие, към друг период, когато не достигат, чрез натрупване на телесни резерви при кравите. Това не само че е възможно, но то е постоянна практика, и се счита правило при храненето на кравите кърмачки. На практиката при храненето на кравите кърмачки се допуска като нормално натрупването на телесни резерви повече от допустимото при млечни крави, ако ще трябва да се подкрепи балансът на фуражи за следващия период. Напълно допустимо е също така загуба на живо тегло през период с оскъдни фуражи, т.е. да се ползват много повече от телесните резерви. Тук обаче има правила, които фермерът трябва да спазва. Например, най-важното правило е, че кравите не трябва да са загубили повече от определено живото тегло в периода, предшестващ заплождането. Телесното състояние на кравите тогава не бива да пада под оценка „слаба“, равна на 2 точки по съществуващата скала за оценка телесното състояние (ОТС). Скалата и подробното представяне на оценката на телесното състояние е предмет на друга тема, тъй като тя е едно от основните помощни средства на фермера при организиране на храненето в месодайното говедовъдство. За да протече добре заплождането (с достатъчно висок процент от първото покриване), ОТС да бъде 2,5 точки, между слаби и средно охранени. Най-добри са резултатите при заплождането, ако кравите са започнали да надават на живо тегло, въпреки че са били слаби. Висока заплодяемост се постига чрез поставянето на кравите върху специално за тази цел пасище. Тъй като заплождането обикновено се прави рано напролет, първото пасище, на което се изкарват кравите напролет, трябва добре да се подбере, за да се реши основният проблем в месодайното говедовъдство – заплождането.

Месодайното говедовъдство може да бъде рентабилно, само ако е базирано на пасищна основа. Най-целесъобразно е да се използват естествени пасища с висока продуктивност. Бедните пасища изискват подхранване на говедата, което автоматично намалява рентабилността. За повишаване на продуктивността пасищата могат да се облагородяват, като се подсяват. За подобряването им може да се използва например многогодишен райграс (студенолюбив), който може да

се използва и при зимно хранене. Изхранването му е благоприятно за намаляване на протеиновите добавки. Особено благоприятно е използването на смесени житно-бобови пасища, които са с по-висока хранителна стойност. При тях се намаляват разходите за азотно торене.

За подобряване на пасищата се използва поливане, което многократно повишава продуктивността им. Поливните пасища обикновено се ползват за кравите след отелване за повишаване на млечността и репродуктивната им способност.

За намаляване на разхода на труд при парцелиране на пасищата могат да се използват по-големи парцели, които осигуряват свободно хранене на животните в рамките на един месец. Добре е говедата да се отглеждат на по-малки групи, като броят на кравите на едно пасище не превишава 100 глави.

Храненето на кравите от специализираните месодайни породи се основава на следните принципи:

- Основната част от необходимата енергия и протеин се осигурява от фуражи с ниска стойност и средно качество, като максимално се използват естествени или изкуствени пасища.
- Сено и други консервирани обемисти фуражи се използва при намаляване на пашата от природно-климатичните условия.
- Подхранване на кравите се прави само в края на бременността и през кърмачния период, като се използват малоценни фуражи в ограничени количества.
- В периодите, когато е възможно, трябва да се натрупват значителни телесни резерви, за да се изразходват в периодите с най-големи потребности.

По възможност кравите трябва да се отглеждат целогодишно на пасища. Създаването на културни пасища и ефективното им използване създава възможност да се повиши производителността на пасището от 3 до 10 пъти, да се увеличи плътността на животните 3-4 пъти. При жива маса на кравите 500-550 кг и среднодневен прираст на телетата през бозайния период 0,8-1 кг, общата годишна потребност на крава с теле е най-малко 5500 кръмни единици (КЕ), като разходът на фураж е 10-13 кръмни единици за растеж (КЕР) за 1 кг прираст. При угояване на телетата във фермите разходът на концентриран фураж се планира по около 3 кг на 1 кг прираст за целия период на отглеждане.

През зимата за хранене на кравите могат да се използват както естествени пасища (при наличие на тревостой), така и специално създадени зимни пасища от сдвоени скосени високи редове от високстъблени диви или културни растения (суданка, овес, царевица и др.). Редовете се формират през есента. Растителността се

консервира от студа и остава под снега. Подобни пасища се ползват през зимата или рано напролет и могат да удължат пасищния период с 1,5-2 месеца. Зимните пасища не се ползват от крави с напреднала бременност. Те са пригодни основно за по-дребните породи – Херефорд и Абърдийн Ангус.

За хранене през зимата се използват и консервирани обемисти фуражи – сено, слама, груби отпадъчни, силаж. Сламата може да е до 60 % от количеството на грубите фуражи. Препоръчва се да се изхранва смляна заедно с концентрираните фуражи.

Сумарната норма за енергия при различните категории се определя от живата маса, породата, продължителността на движение, температурата на средата. При лактиращите крави нормата зависи и от млечността и съдържанието на мазнини в млякото.

През пасищния период животните извършват преходи, които зависят от състоянието на пасището. При проучвания в България на говеда, отглеждани при равнинни условия, е установено, че кравите пасат 5-6 часа дневно, като през лятото са се движили почти три пъти повече в сравнение с пролетта. Причината е била по-активното търсене на храна, която е по-оскъдна в сравнение с пролетната паша и за да задоволят потребности си и набавят необходимите хранителни вещества, животните са принудени да се движат по-активно.

При месодайните крави през пасищния период, в сравнение със зимния, нормата за енергия се завишава с 30-50 % за движение, като завишаването зависи от състоянието на пасището, т.е. колкото е по-оскъдно, толкова по-висока е нормата.

Говедата запазват нормална хомеостаза до температура на въздуха 8° С. При температура под 6,5-7° С е необходимо енергията да се завиши.

Дефицитът на **белтък** в дажбата е основен дефицит през пасищния период или при хранене с нискокачествено ливадно сено и слама. Особено важно е нивото на протеина през бременността. Дълго време се е смятало, че преживните животни са в състояние да задоволяват своите нужди от белтъчини чрез белтъка на микробната маса в предстомашията. Това обаче не се отнася за лактиращите крави. Ако аминокиселинният състав на фуражите в дажбата е неподходящ, белтъчните вещества се използват непълноценно, следователно оползотворяването на протеина от животинския организъм зависи преди всичко от неговия аминокиселинен състав. Той е решаващ фактор за продуктивността, репродукцията и профилактиката на смущенията в обмяната на веществата и енергията. Увеличаването на мазнините в млякото е свързано с по-високо съдържание на белтък в него, поради което и нуждите от протеини са по-големи. При белтъчен дефицит се раждат слаби и нежизнеспособни телета. Препоръчва

се дажбата за бременните сухостойни крави да съдържа 7-9 % протеин (0,5-0,8 г/ден). При лактиращите крави протеинът в дажбата се завишава до 9,5-12 % (0,8-1,3 г/ден).

Мазнините в отделеното мляко са много повече, отколкото са приетите с храната. Масните вещества в млякото могат да се синтезират от почти всички основни хранителни вещества в дажбата на лактиращите животни, но мазнините във фуражите имат решаващо значение за поддържане на висока масленост в млякото. При 4 % масленост на млякото дневната млечност на кравите се увеличава с 900 г на всеки 100 г добавени в дажбата мазнини. Количеството и качеството на млякото е изключително важно за прираста и здравето на бозаещите телета.

Храносмилателните и ферментационните процеси при преживните животни зависят в много голяма степен от количеството на **суровите влакнини** във фуража. В дажбата тяхното количество трябва да варира от 19 % до 21 % от сухото вещество. Важно значение има и физическата форма на фуражите, съдържащи влакнини – те трябва да са в естествена форма, нераздробени.

Минералните вещества играят важна роля за продуктивността, репродуктивните качества и здравето на животните. Особено внимание се обръща на калция, фосфора и кобалта, необходим на микроорганизмите за синтез на витамин В 12.

От **витамините** се нормират основно витамините А, D и Е. Витамините от групата В се синтезират в предстомашията на преживните животни.

При месодайните крави се обръща особено внимание на възможността за **свободен достъп до вода**. Сухостойните крави трябва да изпиват минимум 3 л вода на 1 кг сухо вещество на фуража. Лактиращите крави потребяват допълнително по 0,8-0,9 л вода за всеки литър мляко. Потребностите от вода се увеличават и при повишаване на температурата.

Храненето на месодайните крави е свързано с четири биологични периода – раждане, лактация, пресушаване, сухостоеен период. Най-важният период на хранене е от 30 дни преди до 70 дни след раждане.

През бозайния период при нашите условия хранителният режим е най-богат. Обикновено пашата е обилна, но тъй като телетата са укрепнали, те избозават много мляко и кравите тогава трудно могат да натрупат много резерви. Това е възможно, ако пашата е много добра. У нас втората половина на летата са сушави. Ако през времето на обилната паша кравите успеят да достигнат ОТС 3,0-3,5 точки – от средна до над средна охраненост, това почти гарантира доброто развитие на телетата през следващия, засушливия период.

Ако кравите загубят повече телесни резерви през засушливия период, фермерът трябва да се погрижи те да натрупат отново резерви за следващия важен период след отбиването. Ранните есени дъждове обикновено предлагат такава възможност. Но когато кравите се приберат на мястото за зимуване, телесното им състояние трябва да се наблюдаваме и ако е необходимо да се хранят по-оскъдно, така че при отелването ОТС да бъде в границите 3,0-4,0 – т.е. от средно охранени до добре охранени. Кравите, които останат с ОТС над 4,0 – добре охранени, ще имат проблеми при отелването и първите дни след него. Зазимяването на кравите в средна и добра охраненост е предпоставка след отелването първият бозаен период да премине без подхранване с концентрати. Разчетите с храненето на отелените крави през първия кърмачен период следва да са такива, че кравите да стигнат до периода за заплождане в охраненост не по-ниска от ОТС 2,0 – нормално слаби. Такъв е в общи линии графикът при храненето на кравите кърмачки, и спазването на принципите за натрупване на резерви и ползване на тези резерви, без това да бъде в ущърб на животните. Такъв подход при изхранването на месодайните крави позволява да се използват най-икономично фуражните ресурси, пасища и площи за производство на говеждо месо.

Периодът на отбиване на телетата и пресушаване на кравите се характеризира с най-ниски потребности на животните и сумарната норма се определя от нормата за поддържане на живота. През сухостойния период потребностите на кравите бързо се увеличават поради интензивното нарастване на плода. Препоръчва се от 6-ия месец на бременността нормата за поддържане да се коригира с нормата за бременност. През този период е препоръчително стриктно да се следи за телесното състояние на кравите. Кравите с по-добро телесно състояние впоследствие имат по-кратки индепенданс и междуотелен период и висока плодовитост. При отелване в края на зимата и рано напролет телетата се отбиват през есента.

Есенната паша задоволява потребностите на кравите и им позволява да натрупат достатъчно резерви за през зимата, защото след дъждовете в края на лятото и началото на есента тревата пониква отново и може да се пасе обикновено до края на ноември. Още по-благоприятна е пашата в планината. Заедно с тревата говедата приемат шума и жълъди, които по хранителна стойност са близки до концентрирания фураж.

Препоръчва се при обилна есенна паша или остатъци след прибирането на царевичката, кондицията да се доведе до 4 и дори 5 точки по ОТС (оценка на телесното състояние), като в следващия период се хранят по-оскъдно, така че при отелването ОТС да бъде в границите 3-4 точки. Зазимяване в кондиция 3-4 т. е. условието след отелване да не се използват концентрирани фуражи при наличие на достатъчно обемисти (сено, сенаж или силаж).

Периодът след раждане е много критичен за кравите. Той е свързан с родилния процес, възстановяването след раждането, началото на лактацията, както и със заплождането, което е в основата на ефективността на месодайното говедовъдство. Потребностите през този период са 30-50 и повече процента по-високи в сравнение с тези през сухостойния.

Средната дневна млечност на месодайните крави е 5-12 л за 175-200-дневен лактационен период, но през първите 1-2 месеца е по-висока. Както млечните, така и месодайните крави трябва да се отелят в добро телесно състояние – около 3–3,5 точки по ОТС. Според порф. Дарджонов при наличие на достатъчно груб фураж (главно сено) след отелване кравата успява да набави нужните хранителни вещества и с част от телесните резерви успява да произведе около 6 кг мляко без концентриран фураж, като състоянието на кравата не трябва да падне много под средното телесно.

При кърмещите крави на 100 кг жива маса се осигурява по 1,5 КЕМ, 14-15 г калций и 8 г фосфор. През пасищния период животните обикновено не се подхранват, а през зимата може да се използва дажба със следната структура – 45-55 % груби, 25-35 % сочни и 20 % концентрирани фуражи.

При **отелване** през пролетта чрез пасищната трева се задоволява по-голямата част от потребностите на кравите от хранителни вещества. В началото на пасищния сезон или при лош тревостой е добре кравите да се подхранват и с доброкачествено сено – 2,5-5 кг на животно на ден, или царевичен силаж – 7,5-15 кг. Целта е в периода около заплождането (60-80 дни след отелването) телесната маса да не е под 2 точки по ОТС. Животните трябва да имат и свободен достъп до блокове с минерални вещества и сол за близане.

През зимата, когато пасищата не могат да се използват, кравите се хранят със зимна дажба на основата на сено, отпадъчни груби фуражи или силаж. Ако обемистият фураж е със средно или добро качество, той може да е единственият фураж. Количеството на грубия фураж, в зависимост от телесното състояние на кравите, е от 0,7, 0,8 и 0,9-1,1 кг на 100 кг жива маса – съответно на животни с висока, средна и ниска охраненост. При нискокачествен обемист фураж или използване на зимни пасища със суха трева е необходимо подхранване на кравите с белтъчни или енергийни фуражи. На сухостойните крави трябва да се осигури 0,5-1 кг протеинов фураж (40-44 % суров протеин). Същият ефект се постига при даване на 1,5-3 кг бобово сено. При недостатък на енергия животните се подхранват и с 0,5-1 кг зърнени фуражи. При лактиращите крави количеството се завишава в съответствие с нормата. При студено време поне половината от грубия фураж трябва да се залага вечерта.

Хранене на телетата

През млечния период едно теле от специализирана месодайна порода избозава по 1200-1500 кг мляко. Необходимо е обилно хранене на кравата, за да произведе това количество мляко. Счита се, че през първите 100 дни на лактацията майчиното мляко е достатъчно за поддържане на растежа на телето. Въпреки това то трябва да се приучи към други фуражи във възможно най-ранна възраст. За подхранване на телетата може да се използва сено, зърнен фураж или най-добре смеска с по 30 % царевича, овес, ечемик и по 5 % меласа и соев шрот. Препоръчва се на телетата до 3-месечна възраст да се планира концентриран фураж по 0,4 КЕР дневно; на 3 до 6 месеца – 2-2,3 КЕР; на 6 до 8 месеца – 3,5 КЕР. Телетата започват да приемат сено обикновено на 15-20-дневна възраст.

Подхранването на телетата през млечния период води до увеличаване на масата след отбиване, получаване на изравнени телета и предотвратяване на прекомерното намаляване на живата маса на майката.

При подхранването се влага допълнително труд и се изразходват средства за построяване и оборудване на специални съоръжения. Разходите на фураж могат да достигнат 0,350 – 0,400 кг за 1 кг прираст.

Подхранването може да доведе до:

- прекомерно затлъстяване на ремонтните телета, което е свързано с трудности при заплождането и отелването на юниците;
- намаляване на млечността поради лошото развитие на жлезистата тъкан на вимето за сметка на мастната.

Свр̀хремонтните телета може лошо да използват фуража през първите 2-3 месеца след поставянето им за доугояване. Следователно през млечния период телетата трябва да се подхранват само ако пасището е бедно или грубият фураж е с лошо качество. Подхранването е изгодно и при висока цена на телетата, а на фуража – ниска, което у нас е трудно постижимо в обозримо бъдеще.

Непосредствено след отбиване, за намаляване на нивото на стреса, телетата трябва да се хранят обилно.

Хранене на женските телета и юниците за разплод

Един от факторите за повишаване на ефективността на технологията за отглеждане на месодайни говеда е ранното заплождане на юниците. Целта е юниците да се отелят на 2-годишна възраст. Заплождането трябва да се извърши на около 15-месечна възраст, като те трябва да достигнат минимум 55-65 % от теглото на завършилите растежа си крави от съответната порода. Прирастът от отбиване до 15-месечна възраст ще зависи от теглото на телетата при отбиване,

но обикновено се поддържа в рамките на 0,400 – 0,500 кг на ден. По-ниският прираст може да забави половото съзряване, а по-високият може да окаже негативно влияние върху репродуктивната способност и бъдещата млечна продуктивност.

При пролетно раждане към есента женските телета се отбиват и през зимата се поддържат ниски прирасти. Прирастите се компенсират при изкарване на пасищата напролет. През втората зима юниците вече са бременни и при средно едрите породи за месо трябва да са с маса 350-400 кг, а при отелване – 450-500 кг.

Телетата за разплод се хранят като кравите, но по-интензивно. Особено внимание се отделя при преминаването от лятно към зимно хранене и обратно. През пролетта телетата лошо приемат фуражите от зимната дажба (главно сламата). За да се поддържа желаният прираст, е необходимо в дажбата да се включат 1,5-2 кг концентрирани фуражи. През пасищния период телетата за разплод не се подхранват. Животните, които имат ниска растежна способност и лошо използват пасищната трева, трябва да бъдат бракувани.

Хранене на бичетата за разплод и биците

Бичетата за разплод от отбиване до 12-14-месечна възраст трябва да се хранят интензивно с високоенергийни дажби, за да се постигне прираст от 1,200-1,300 кг на ден. Количеството на сухото вещество трябва да е около 2,5 % от живото тегло. Бичетата се включват в разплод на 15-18-месечна възраст. От 15 месеца до 3-годишна възраст среднодневният прираст на бичетата трябва да е от 0,800 до 1,200 кг, като консумацията на сухо вещество е от 1,33 до 2,25 % от масата на животните. След първата година в структурата на дажбата се увеличава делът на грубия фураж.

Биците се отглеждат на същите пасища, а през зимата – като кравите. Дневната норма се разчита по 1 КЕР, 6-7 г калций и 5-6 г фосфор на 100 кг жива маса. През зимата животните се подхранват с 0,5 кг концентриран фураж на 100 кг живо тегло, или около 50 % от енергийната стойност на дажбата. Грубият фураж се дава на воля, като количеството му не е по-ниско от 25 % от енергийната стойност на дажбата. Използват се обикновено висококачествено ливадно сено или по 50 % ливадно и люцерново сено, както и царевичен силаж и други сочни фуражи – до 25 %, като се балансира нивото на протеина в дажбата. В дажбите се балансира и нивото на калций, фосфор, натриев хлорид и витамин А. През лятото биците се отглеждат на пасищата, като концентриран фураж се дава само на млади, растящи бици. През размножителния период на всички бици се дава концентриран фураж до 40 % от енергийната стойност на дажбата.

Трябва да се има предвид, че по време на случния период биците обикновено намаляват приемането на фураж, включително висококачествен концентриран. За поддържане на живота и половата дейност обикновено се изразходват телесните резерви, като живата масата може да намалее с 5-10 % и повече. Важно е биците да влизат в размножителния период с достатъчно телесни резерви. В същото време прекомерното угояване води до затлъстяване и натрупване на мазнини в скротума. Това може да доведе до невъзможност за регулиране на температурата на тестисите и смущение в спермогенезата, а също така намалява и половата активност.

Хранене на телетата за угояване

В страните с развито месодайно говедовъдство след отбиване на телетата от специализираните месодайни породи за угояване се използват две системи на отглеждане – екстензивна и интензивна.

При интензивната животните се продават директно в угоителни ферми и комплекси, а при екстензивната – се използва предугоителен (обикновено пасищен) период или животните се хранят на ясла с малоценни фуражи. Целта на угояването е да се произведе желано от потребителите качествено говеждо месо. Обикновено угоените телета се реализират на пазара на възраст от 1 до 2 години при тегло над 450 кг. В САЩ, една от страните с най-силно развито месодайно говедовъдство, телетата се отбиват при тегло 200-270 кг и се угояват до маса 500-600 кг. В нашите условия телетата от най-масово отглежданата порода – Херефорд, при отбиване достигат 150-250 кг, а угояването обикновено е до маса 450-480 кг. Говедата постъпват за угояване при маса от 100-200 до 300-400 кг и повече. Поради разликата в типовете на угояване потребностите на говедата са различни.

Първата задача при поставяне на телетата за угояване е минимизирането на заболяванията и смъртността през първите няколко дни. Няма универсален начин за постигане на тази цел. Важно е през всеки период на хранене да се преминава от един към друг тип дажба постепенно.

Интензивното угояване на телетата е ефективно при наличие на евтини концентрирани фуражи. Предимствата на интензивното угояване са:

- постигане на по-висок прираст;
- съкращаване на периода за угояване;
- намаляване на разходите при използване на по-евтини концентрирани фуражи.

Съкращаването на периода на угояване е свързано и с намаляване на разходите за поддържане на живота, и с по-висока ефективност на производството. Основен

недостатък при интензивното угодяване е, че животните по-рано затлъстяват, имат по-ниска маса на трупа и по-малко количество на постното месо. При телетата от едрите месодайни породи този недостатък е незначителен.

При тази система определен период преди поставяне за угодяване телетата обикновено се подхранват с обемист или концентриран фураж. Животните се поставят за угодяване при ниска жива маса. При интензивното угодяване обикновено се използват две системи на хранене – с висококонцентрирана дажба и с максимално използване на царевичен силаж.

При първия метод усвояването на хранителните вещества е по-пълно, но високият относителен дял на концентрирания фураж води до ацидоза, цироза и абцеси на черния дроб, ламинити.

В САЩ се прилага угодяване със смеси с изключително високо съдържание на концентриран фураж – до 90 %. При такова угодяване, ако в предходния период телетата са приемали основно обемист фураж, е необходимо постепенно увеличаване на количеството на концентрираните фуражи до достигане на желания относителен дял. Когато в предходния период са използвани повече концентрирани фуражи, в началния период на угодяването не се увеличава относителният им дял, а само количеството на фуража.

В първия случай, през първите няколко дни телетата се хранят с дажба с 40-50 % концентриран фураж и сено на воля. Постепенно количеството на концентрирания фураж се довежда до 90 %, като през 3-7 дни количеството му се завишава с 10-20 %. При раздаване на фуража по 2-3 пъти на ден е възможно концентрираният фураж да се завишава при едно от храненията и постепенно на стъпки да се премине към високоенергийна дажба. Преходът се извършва в рамките на 3-4 дни.

Друг подход е приемането на воля на смеска с 60 % концентриран фураж и постепенно нарастване на дела му с по 10 % на ден, докато се достигне крайната висококонцентратна дажба от 90 % концентрат.

При угодяването на телетата като правило се използват пълнодажбени смеси. Съдържанието на суров протеин в дажбата е от 9 до 14 % в зависимост от възрастта, масата и желания прираст. Количеството на калция в дажбата е 0,3-0,6 %, а на фосфора – 0,2-0,4 %.

Висококонцентрираните пълнодажбени смеси съдържат 3 до 15 % груби фуражи. Това може да бъде люцерново или ливадно сено, царевичен силаж и т.н. От зърнените фуражи основно се използва царевича, като може да се включат и пшеница, ечемик или овес. Като алтернатива могат да се използват сорго или високолизинови сортове царевича. Поради ниската цена при угодяването на

говедата могат да се използват успешно и отпадъчни продукти като семена от памук, бирена и спиртоварна каша, соеви люспи, зърнени отсевки и т.н.

При екстензивното угодяване се поддържа прираст от 0,8 до 1,2 кг при използване на дажби на основата на обемист фураж. Животните се угодяват до по-висока маса без да затлъстват. Основен недостатък са по-високите разходи за фураж и отглеждане, които значително могат да бъдат намалени при използване на пасища. Вероятно този начин на угодяване ще бъде основен в бъдеще. Причината е, че през последните години рязко нарасна използването на растителни продукти за производството на биогориво. Разшириха се площите за производство на технически култури като рапицата, изкупната цена на фуражните култури за производството на биодизел е значително по-висока от цената им като фураж. Това доведе до рязко покачване на цените на зърнените фуражи. Растящото потребление на биодизел, както и нарастващото население на Земята показват, че цените на зърнените фуражи ще продължават да растат.

Единствената алтернатива при угодяването на говедата, изобщо в говедовъдството, е възвръщането към използване на предимствата на вида – способността за усвояване на хранителни вещества от фуражи, които са непригодни за хранене на човека или неефективни за друго използване – пасищна трева, отпадъчни груби фуражи и т.н.

При тази система телетата се залагат за угодяване при маса 180-250 кг и се угодяват до 380-450 кг или до по-високи тегла – в зависимост от пазара на животните за клане.

За производството и продажбата на родени през пролетта телета в предугойтелния период се използват следните подходи:

- Животните могат да презимуват, като се хранят с груби фуражи, а напролет се продават за угодяване или предварително се доугодяват на пасищата.
- През зимата животните се подхранват на зимни естествени пасища или изкуствени посеви от пшеница и зимен овес. Използването на посеви от пшеница влияе много благоприятно върху резултатите от последващото угодяване. При използване на зимни естествени пасища може да се поддържа прираст от около 0,350 кг, като се изразходва до 250 кг сено за подхранване на теле. До предаване за доугодяване животните достигат маса 300-400 кг.
- Преди зимата животните първоначално се отглеждат на посеви от царевица, а след това се хранят с царевичен силаж с добавка на концентриран фураж. В последните 1-2 месеца телетата се доугодяват интензивно и са готови за клане в края на лятото и началото на есента на следващата година.

Друга система при хранене на телетата след отбиване предвижда отглеждане на площадки или пасища с хранене за постигане на по-високи прирасти. Телетата се подхранват със зърно към грубия фураж за бързо достигане на маса 400 кг и се предават за доугодяване.

При телетата, родени през пролетта, за угодяване до маса 300-350 кг, се купуват телета след 165 дни зимно хранене и се отглеждат на пасището 50 дни, обикновено от средата на май. Пасището осигурява прираст 0,680-0,800 кг без допълнително подхранване. При това угодяване се препоръчва храненето през предходния зимен период да е ограничено. При използване на дажби с по-висока хранителна стойност пасищата ще се използват по-лошо. На теле се планират по 2 дка пасище.

При угодяване до маса 375 кг се купуват телета след 165 дни зимно хранене и се отглеждат на пасището 80 дни. През лятото качеството на пасищната трева намалява. За да се постигнат резултати както при пролетната паша, в предходния период телетата трябва да се хранят с дажби с по-висока хранителна стойност.

През финишерния период се използват посочените по-горе подходи за интензивно угодяване.

Опитите, проведени у нас, показват, че при пасищно угодяване през зимата отбитите телета трябва да се хранят с ограничени по хранителна стойност дажби. Препоръчва се дажбата да е изцяло от обемисти фуражи, като осигурява прираст 0,500-0,700 кг дневно. Телетата се поставят за пасищно угодяване, когато пасището може да осигури минимум 0,600 кг дневен прираст. По-нататък прирастът ще зависи от състоянието на пасището. Без концентриран фураж у нас могат да се постигнат прирасти до 0,900-1,000 кг на ден.

В предпасищния период телетата се хранят със сено, което в зависимост от качеството се дава по 5-6 кг средно на ден за периода. При сено с по-ниско качество в дажбата се включва и концентриран фураж 0,5-1,0 кг.

В началото на пасищния период телетата не се подхранват, ако пашата е достатъчна, за да осигури приемане на 35 кг трева дневно. При напредване на вегетацията, в началото на цъфтежа на тревата, телетата трябва да се подхранват с концентриран фураж – 0,5 кг дневно, а след прецъфтяване – по 1 кг дневно.

За заключително угодяване се предлагат дажби на основата на ливадно сено – 5-6 кг дневно, и съответно концентриран фураж – 5-4 кг, балансирани с добавки по хранителни вещества.

Практика на хранене на говедата

Говедата не се хранят по индивидуални дажби. За стадото, като цяло, в зависимост от категорията, се разработва основна (типова) дажба.

При дойните крави индивидуалните потребности, в зависимост от дневната млечност, се удовлетворяват чрез даване на определено количество концентриран фураж. При останалите категории не се прави коригиране на основната дажба.

При кравите основната дажба се разработва на основата на обемистите фуражи. Те се залагат последователно в яслата и животните ги консумират на воля. При наличието на миксери е по-добре грубите и сочните фуражи да се дават смесено (нарязани до определена консистенция). Това е особено важно при свободното отглеждане на кравите.

При опити с крави от породата Българско родопско говедо е установено, че животните предпочитат зелената царевица пред люцерновото сено. При неограничен достъп до люцерново сено и ограничен фронт на хранене на зелена царевица кравите са приемали фураж 52,3 % през времето от активната част на денонощието. При отделните индивиди времето е от 25,1 до 83,7 %, като индивидите, стоящи по-високо в йерархията, са се хранели до 43,3 % по-дълго. Времето за приемане на предпочитания фураж също е зависело от йерархията в стадото, като при животните, стоящи по-високо в нея, предпочитаният фураж е консумиран от 59,4 до 95,9 % от общото време на хранене. При ограничен фронт на предпочитания фураж животните, стоящи по-ниско в йерархията, изчакват свободен достъп до него, при което времето за приемане на фураж намалява и те не се дохранват. Животните, стоящи високо в йерархията, приемат основно сочен фураж и не приемат достатъчно структурни влакнини.

На практика грубият фураж трябва да се дава на воля. При високопродуктивните животни се изхранват и по-големи количества концентриран фураж, който се смесва с нарязаните обемисти фуражи.

Основната дажба трябва да се коригира поне веднъж в месеца, като най-подходящо е това да се прави след контролата на млечността, извършвана от развъдните организации.

Дажбите не трябва да се променят рязко. При преминаване от лятна към зимна и най-вече от зимна към лятна през първите 2-3 седмици трябва да са прилага смесен тип на хранене. Не е желателно да се изключват рязко крмното цвекло, царевичният силаж и доброкачественото сено.

При хранене с бирена каша трябва да се планират ритмични доставки. Най-добре е, ако има определен запас от силажирана бирена каша. Това е важно, защото при включване на бирена каша в дажбата млечността започва постепенно да нараства.

Нарастването е бавно – в рамките на 1-2 седмици. При спиране на бирената каша обаче млечността веднага намалява, а заедно с нея и съдържанието на мазнините в млякото. Ефектът от промяната на концентрирания фураж се чувства след третия, а на грубите фуражи – след 7-8-ия ден.

За хранене на кравите е от значение и обемното тегло на концентрирания фураж. Колкото повече концентриран фураж се дава, толкова „по-лека“ трябва да е смеската. Количеството на зърнените фуражи не трябва да превишава 75 % от цялата концентрирана смеска при даване до 5 кг дневно, 70 % – при 6-10 кг, 65 % – при над 10 кг. Един литър смеска не трябва да тежи съответно повече от 0,500, 0,450 и 0,400 кг.

Добре е при включването или изключването на един или друг фураж да се отчита ефективността му. Ако с въвеждането на бирена каша например млечността се повишава с толкова, че не може да покрие допълнителните разходи по закупуването ѝ, включването е безсмислено. Трябва да се има предвид обаче, че при включване на бирена каша може да се намали количеството на концентрирания фураж. Ако в предходния период животните са се хранили само с обемисти доста нискокачествени фуражи, както е в края на есента, включването на бирена каша веднага се отразява благоприятно върху телесното състояние на животните.

За да се осигури висока продуктивност, нормална репродукция и добро здраве на животните в месодайното говедовъдство, е необходимо строго спазване на нормите за хранене. При изготвянето на дажбите трябва да се вземат предвид особеностите на този вид животни и техните специфични потребности.

Източници:

Диететика и ветеринарна експертиза на фуражите, проф. д-р Д. Стойков,
проф. д-р Х. Гановски

Кратък курс по месодайно говедовъдство, проф. д-р Т. Дарджонов

Технология на говедовъдството, доц. д-р Васил Николов

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.